

Азія та Латинська Америка: протиборство демократичних сил і диктаторських режимів

Держави Передньої і Центральної Азії та Латинської Америки
в міжвоєнний період

Османська імперія

<https://geomap.com.ua>

Країни Передньої і Центральної Азії

Після розпаду Османської імперії й утворення незалежних держав у них відбувається процес модернізації з рисами вестернізації, тобто запозичення західної культури. За визначенням Енциклопедії історії України, термін, найімовірніше, походить від назви жанру американського кіно — вестерна.

У Першій світовій війні Османська імперія брала участь на боці Четверного Союзу. Фактично поразка у Великій війні завдала нокаутуючого удару монархії з більш ніж шістсотлітньою історією.

Країни Антанти розділяють колишню Вічну державу, встановивши контроль над її арабськими володіннями та чорноморськими протоками. Наступною ціллю стала ліквідація основного осередку життя імперії — Туреччини. Тому 1918 року війська Франції, Великої Британії, Італії та Греції розпочали окупацію Кілікії, Стамбула та Малої Азії.

На противагу діям Антанти в Туреччині виникає національно-визвольний рух за збереження національної держави. На чолі руху стоїть генерал Мустафа Кемаль.

Разом із прибічниками Кемаль осів у Анкарі, яка не була окупованою. Тут 23 квітня 1920 року скликається меджліс — Великі національні збори Туреччини, що утворюють національний уряд на чолі з Мустафою Кемалем.

Фактично в Туреччині встановлено двовладдя. З одного боку, абсолютно підконтрольний Антанті султан Мехмед VI. А з іншого, кемалістський уряд, який воює з Грецією.

Кемаль заручається фінансовою підтримкою радянської Росії і у 1922 році завдає поразки грекам. Антанта змушена підписувати перемир'я.

У липні і 1923 року Туреччина підписала з країнами Антанти Лозаннський мирний договір, який символізував перемогу в національно-визвольній війні. А вже восени країна проголошена республікою, а Мустафа Кемаль стає її першим президентом. І майже одразу розпочинає модернізацію країни за європейським зразком.

Мустафа Кемаль
<https://wikipedia.org>

Мехмед VI
<https://wikipedia.org>

Атака греків. Анатолія, 1921 р.
<https://wikipedia.org>

Іран та Афганістан

Щодо Ірану та Афганістану, то обидві країни фактично були напів-колоніями європейських країн.

Іран економічно залежав від Великої Британії та Росії. У 1921 році підполковник Реза-хан здійснює державний переворот і вже за рік здобуває суверенітет Ірану. У 1925 році проголошується династія Пехлевідів. Реза-хан Пехлеві стає лідером країни й розпочинає свою модернізацію.

В Афганістані Велика Британія мала ціль повної ліквідації його незалежності. Спочатку британці використовували режим еміра Хабібুলли, після його

Хабібулла-хан
<https://wikipedia.org>

вбивства у 1919 році перейшли до відкритої конфронтації з його сином Аманулла-ханом. Та афганська армія чинила серйозний опір британцям. Дуже скоро ті змушені були підписувати перемир'я. А після радянсько-афганської угоди Велика Британія погоджується на остаточний мирний договір.

Аманулла-хан започатковує власний курс на модернізацію країни.

Щодо модернізації, то орієнтиром для Ірану та навіть Афганістану стали реформи Мустафи Кемаля в Туреччині. Концепція реформ зводилася до етатизму в економіці, тобто її одержавлення, що супроводжувалося втручанням держави в економіку та запровадженням у 1930-х роках елементів її планування.

У соціальній та суспільній сферах концепт реформ зводився до лаїцизму, тобто створення світської держави без впливу релігії.

У рамках модернізації освіта набувала світського характеру, а багатожонство стало табуваним. Населення Сходу почало носити одяг європейського зразка. Можна впевнено стверджувати, що це була модернізація з рисами вестернізації.

Модернізація у країнах Передньої і Центральної Азії заклала фундамент формування світської влади.

Реза-хан Пехлеві
<https://wikipedia.org>

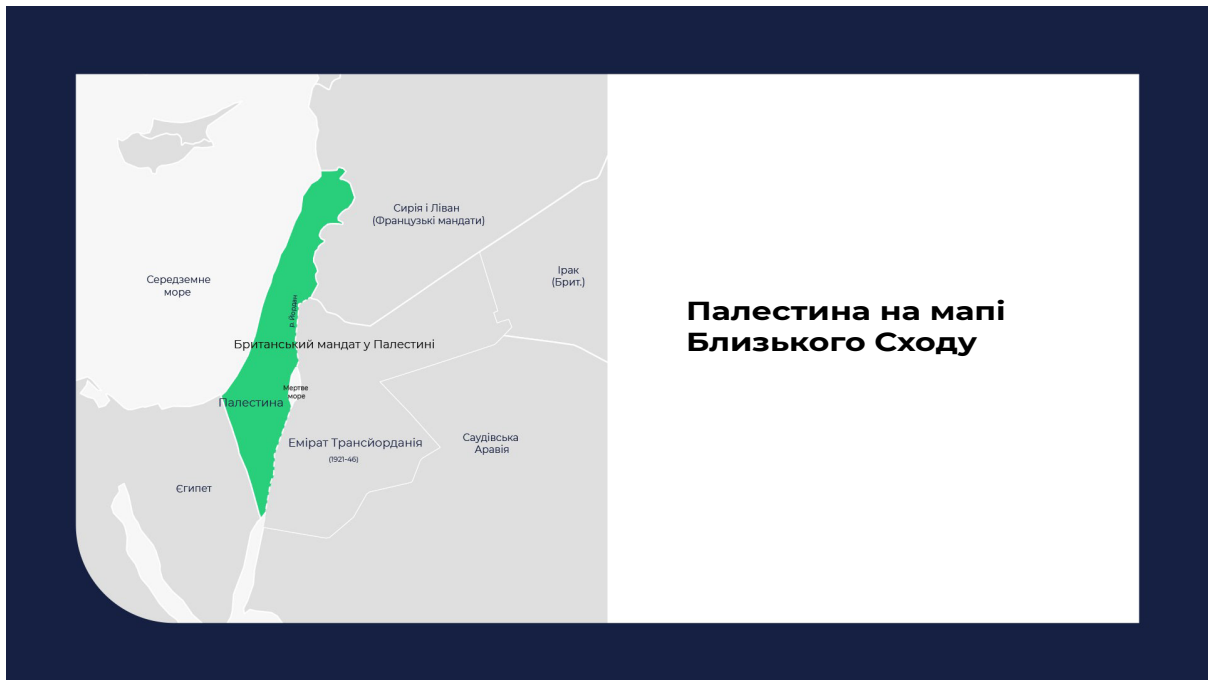

Аманулла-хан
<https://wikipedia.org>

Палестина

Перейдемо до близькосхідної проблеми в Палестині, яка й досі не дає спокою міжнародній спільноті.

Палестина — територія між річкою Йордан та Середземним морем. Здавна тут проживали євреї та араби. Однак у II столітті римляни вигнали євреїв з Палестини.

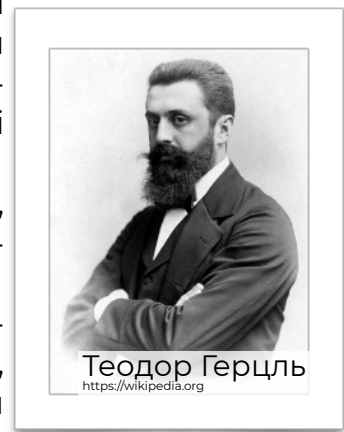
Змога повернутися на історичну Батьківщину з'явилася у євреїв аж наприкінці XIX століття завдяки Теодору Герцлю, який висунув ідею створення національного центру євреїв у Палестині. Так зародився сіонізм — політичний рух за повернення євреїв до Палестини.

1917 року прийнято «Декларацію Бальфура», якою уряд Великої Британії підтримував ідею створення національної держави євреїв у Палестині. Згодом до Палестини масово рушили євреї, особливо коли в Європі ширився антисемітизм. Станом на 1939 рік у Палестині вже проживало 30% євреїв.

Це викликало спротив арабського населення, який виливався в повстання, а згодом і в організовані форми боротьби.

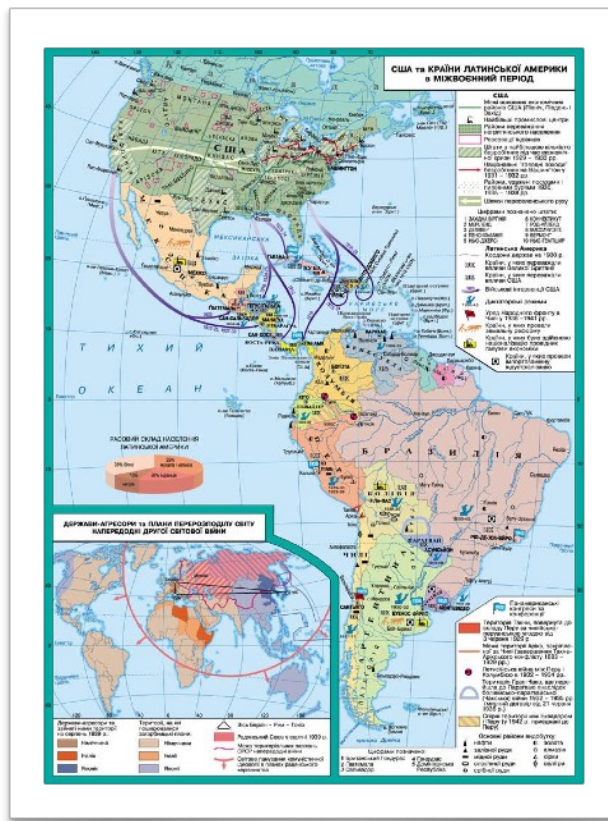
Це збентежило Велику Британію, яка розробила план поділу Палестини на три частини: арабську, єврейську та британську. Проте цю ідею араби сприйняли не з особливим захватом, і британці вирішили відкласти улагодження конфлікту на потім — приблизно на 1949 рік.

Однак досі це питання залишилося не вирішеним.

Латинська Америка

Переберімося до Латинської Америки — це та частина Північної, Центральної та Південної Америки, яка простягається на південь від кордону Сполучених Штатів Америки. Цей регіон довгий час перебував у колоніальній залежності від Іспанії та Португалії. Саме тому тут переважали іспанська та португальська мови. Тож назва «Латинська Америка» є цілком закономірною, оскільки обидві мови беруть витоки з латини.

Карта США та Латинської Америки у міжвоєнний період

<https://geomap.com.ua>

Країни Латинської Америки проходили свій, відмінний від азійського сценарію, шлях. Століття колоніальної залежності від Іспанії та Португалії залишили в спадок регіону вкорінену владу латифундистів і каудильйо — військових лідерів.

У міжвоєнні часи регіон потерпає від протиборства демократичних і диктаторських режимів. Реформи 1920-х років викликали спротив старої аристократії та призвели до військових переворотів і встановлення диктаторських режимів. У 1930-ті роки, після світової економічної кризи, держави починають вкладати кошти в розвиток промисловості. З'являються демократичні режими, які намагаються розвивати країни.

Завдання

1. На основі цього конспекту складіть лінію часу та позначте основні події розвитку країн Передньої і Центральної Азії та Латинської Америки.
2. Визначте на прикладі Мустафи Кемаля роль лідера в боротьбі за незалежність держави.

3. Опрацюйте твердження: **«Модернізація країн Передньої і Центральної Азії стала початком руху сходу на захід. Навіть Ататюрк стверджував: “Ми прийшли зі Сходу, але йдемо на Захід”. Чи стала модернізація новим якісним витком розвитку країн регіону?»** Підтримайте або спростуйте твердження. Оформіть у вигляді тези — аргумент. Аргумент буде звучати переконливо, якщо ви спиратиметеся на конкретний історичний факт.

Рекомендовані джерела:

- 1.Персони століть: Мустафа Кемаль / Доступ:
<https://www.youtube.com/watch?v=p7BxUzcBOUk>
- 2.Урок «Революція в Туреччині» / Доступ:
<https://www.youtube.com/watch?v=MHurq1Za680>
- 3.Країни Середнього і Близького Сходу / Доступ:
https://www.youtube.com/watch?v=tB2k5248k_8
- 4.Країни Азії, Африки та Латинської Америки в перші десятиліття ХХ століття / Доступ:
<http://zno.academia.in.ua/mod/book/view.php?id=3098>